

แนวทางการใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล (Use of Protective Barriers)

การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล จะช่วยลดความเสี่ยงของบุคลากรต่อการสัมผัสเลือดและสารน้ำจากร่างกายของผู้รับบริการโดยตรง เพื่อป้องกันการติดเชื้อและการแพร่กระจายเชื้อ ในการเลือกใช้อุปกรณ์ป้องกัน จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็น และความเหมาะสมกับลักษณะของงาน ขนาดที่เหมาะสมกับผู้สวมใส่และ เศรษฐฐานะขององค์กร นอกจากนี้จะต้องใช้เฉพาะการปฏิบัติกิจกรรมเดียว เมื่อเสร็จกิจกรรมนั้นๆ ต้องถอดออกทันที มีการกำจัด ทำความสะอาดอย่างถูกต้องตามหลักการ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคลที่ใช้ในสถานบริการทางการแพทย์ ได้แก่

1. ถุงมือ (gloves)
2. เสื้อคลุม (gown)
3. ผ้ายางกันเปื้อน (apron)
4. ผ้าปิดปาก-จมูก (mask)
5. แว่นป้องกันตา (goggles)
6. หมวก
7. รองเท้าบูท

การใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคล ถ้าใช้มากเกินไปจะทำให้ปฏิบัติงานไม่สะดวก เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการจัดหาอุปกรณ์ ผู้ปฏิบัติต้องศึกษาวิธีการใช้และเลือกใช้อย่างเหมาะสม โดยอาศัยความเสี่ยงต่อการติดเชื้อซึ่งจำแนกตามความเข้มข้นหรือจำนวนไวรัสที่ตรวจพบได้ แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. very high พบเชื้อไวรัสจำนวนมาก มีเพียงอย่างเดียว คือ cerebrospinal fluid (CSF)
2. high พบเชื้อไวรัสได้มาก ได้แก่ blood , semen , synovial fluid , amniotic fluid และ pericardial fluid
3. moderate พบเชื้อไวรัสจำนวนปานกลาง ได้แก่ vaginal และ cervical secretion น้ำนม
4. very low พบเชื้อไวรัสน้อยมาก ได้แก่ น้ำตา น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ น้ำมูก เสมหะ เหงื่อ อาเจียน ทั้งนี้ ต้องไม่มีเลือดหรือหนองเจือปนอยู่

การใช้อุปกรณ์ป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

ถุงมือ (gloves)

ถุงมือเป็นอุปกรณ์ป้องกันที่สวมมากที่สุดที่สถานบริการสาธารณสุข มีประโยชน์ในการป้องกัน มิให้สัมผัสกับสิ่งสกปรก สารพิษ หรือเชื้อโรคต่างๆ เหตุผลที่ต้องใส่ถุงมือก็เพื่อป้องกันผู้ให้บริการได้รับเชื้อจากผู้รับบริการโดยการสัมผัสกับเลือดหรือสารน้ำจากร่างกายผู้รับบริการ และป้องกันการแพร่เชื้อจากมือผู้ให้บริการไปยังผู้รับบริการ

ประเภทของถุงมือที่ใช้ในสถานบริการสาธารณสุข แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. sterile gloves ถุงมือปราศจากเชื้อ ใช้กับการปฏิบัติงานที่ต้องใช้วิธี invasive procedure เช่น การสวนปัสสาวะ การผ่าตัด การทำคลอด เป็นต้น มีทั้งชนิดใช้ครั้งเดียว (disposable) และ ชนิดนำกลับมาใช้ใหม่ (reusable) หลังทำให้ปราศจากเชื้อแล้ว มี 2 ขนาด คือ

- 1.1 ขนาดสั้น สำหรับทำหัตถการ
- 1.2 ขนาดยาว สำหรับล้างรก การผ่าตัดอวัยวะที่อยู่ลึก หรือ การผ่าตัดที่มีเลือดออกมาก

2. non-sterile examination gloves ถุงมือสะอาด ใช้กับการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็นต้องใช้ถุงมือปราศจากเชื้อ เช่น การเจาะเลือด การตรวจทางทวารหนัก ควรเป็นถุงมือชนิดใช้ครั้งเดียว

3. general-purpose utility gloves เป็นถุงมือที่มีความหนา เหนียวและคงทน ใช้ในการทำ ความสะอาด การล้างเครื่องมือ ถุงมือประเภทนี้สามารถนำมาทำความสะอาด ทำลายเชื้อ แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ถ้าไม่ฉีกขาด หรือไม่แห้งกรอบ ไม่มีรูรั่ว

วิธีปฏิบัติในการใช้ถุงมือ

ผู้ให้บริการจะต้องตระหนักว่า การใส่ถุงมือ แม้จะช่วยป้องกันการสัมผัสกับเลือดและสารน้ำจากร่างกายผู้รับบริการก็ตาม แต่ถุงมือไม่สามารถป้องกันการถูกเข็มหรือของมีคมที่คมแทงได้ จึงต้องระมัดระวังการเกิดอุบัติเหตุไว้ด้วย โดยในการใช้ถุงมือ ควรปฏิบัติดังนี้

1. ก่อนใส่ถุงมือควรถอดเครื่องประดับ เช่น แหวน นาฬิกาออก และล้างมือก่อนและหลังการใส่ถุงมือทุกครั้ง
2. เลือกประเภทของถุงมือให้เหมาะสมกับลักษณะงาน และขนาดพอเหมาะกับมือของผู้ใส่
3. ใส่ถุงมือทุกครั้งที่คาดว่าจะสัมผัสสิ่งที่มีเชื้อโรคได้ เช่น เมื่อเจาะเลือดโดยเฉพาะผู้รับ บริการไม่ให้ความร่วมมือ เมื่อเจาะเลือดปลายนิ้วหรือสันเท้าของทารกและเด็ก หรือเมื่อฝึกหัดเจาะเลือด เป็นต้น
4. ใส่ถุงมือทุกครั้งที่มีมือมีบาดแผล รอยถลอกแม้เพียงเล็กน้อย ก็จะเป็นทางเข้าของเชื้อโรคได้ ถ้าไม่แน่ใจว่าผิวหนังที่มีมือมีบาดแผลหรือไม่ อาจตรวจสอบโดยการเช็ดด้วย 70% alcohol ถ้ามีอาการแสบ ควรใส่ถุงมือเพื่อป้องกันตนเองทุกครั้ง
5. ต้องเปลี่ยนถุงมือและล้างมือทุกครั้งเมื่อจะปฏิบัติกิจกรรมใหม่ ดูแลผู้รับบริการรายใหม่ทุกครั้งที่เกิดการปนเปื้อน (contamination) ในขณะที่ใส่ถุงมือปราศจากเชื้อปฏิบัติงาน ทุกครั้งที่ตรวจพบว่าถุงมือมี รูรั่ว หรือฉีกขาด หรือถุงมือเปียกชื้นจากเหงื่อที่มี

หลังจากการใช้ถุงมือแล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

ถุงมือที่ใช้ครั้งเดียว (disposable) ให้ทิ้งในถุงขยะติดเชื้อ (ถุงแดง)

เสื้อคลุม (gown)

เสื้อคลุมเป็นอุปกรณ์ป้องกันที่ใช้เมื่อต้องการป้องกันมิให้ผู้ให้บริการสัมผัสเชื้อโรค จากการที่เลือดและสารน้ำกระเด็นจากร่างกายผู้รับบริการ และป้องกันเชื้อโรคจากผู้ให้บริการเข้าสู่ผู้รับบริการ เช่น ในกรณีการใส่เสื้อคลุมปราศจากเชื้อในการทำผ่าตัด ทำคลอด เป็นต้น การใส่เสื้อคลุม ให้ใส่เฉพาะกิจกรรมนั้น เมื่อเสร็จกิจกรรมแล้วให้ถอดออก ถ้าจะปฏิบัติกิจกรรมใหม่ให้ใส่เสื้อคลุมตัวใหม่ เมื่อจะถอดค่อยๆ ถอดเสื้อคลุมออก แล้วม้วนให้ด้านในอยู่ด้านนอก นำเสื้อคลุมไปใส่ในภาชนะที่เตรียมไว้ และล้างมือทุกครั้ง

ผ้ายางกันเปื้อน (apron)

ผ้ายางกันเปื้อนใช้เสริมในการป้องกันเมื่อคาดว่าจะมีเลือดหรือสารน้ำจากร่างกายผู้รับบริการกระเด็น หรือพุ่งเข้าสู่ร่างกายผู้ให้บริการเป็นปริมาณมาก หรือขณะล้างเครื่องมือที่ปนเปื้อนจำนวนมาก เพื่อป้องกันน้ำกระเด็นสู่ผู้ให้บริการ ผ้ายางกันเปื้อนชนิดที่นำกลับมาใช้อีก ถ้าเปื้อนเลือดและสารน้ำจากร่างกาย ให้ล้างออก และทำความสะอาดด้วยน้ำผสมผงซักฟอก นำมาล้างและผึ่งลมให้แห้ง สำหรับชนิดใช้ครั้งเดียว หลังจากใช้แล้ว ถอดอย่างระมัดระวัง ทิ้งในภาชนะรองรับขยะติดเชื้อที่จัดไว้เพื่อทำลายต่อไป

ผ้าปิดปาก-จมูก (mask)

ผ้าปิดปาก-จมูก ใช้ป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค โดยเฉพาะเชื้อโรคที่สามารถติดต่อได้โดยการหายใจ (airborne pathogens) ใช้ป้องกันการแพร่เชื้อจากผู้ให้บริการในทีมผ่าตัดไปยังผู้รับบริการขณะ ผ่าตัด และป้องกันการปนเปื้อนของแผลโดยเชื้อจากลมหายใจของผู้ให้บริการได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังช่วยป้องกันเลือดและสารน้ำจากร่างกายผู้รับบริการกระเด็นเข้าปาก หรือจมูกของผู้ให้บริการด้วย

ผ้าปิดปาก-จมูก อาจเป็นผ้าใยสังเคราะห์ชนิดใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง หรือเป็นผ้าเย็บที่สามารถนำไปซักแล้วใช้ใหม่ได้อีก โดยทั่วไปประสิทธิภาพใกล้เคียงกัน การเลือกใช้จึงอาศัยข้อบ่งชี้ทางเศรษฐกิจ และความเหมาะสม

แว่นป้องกันตา (goggles)

แว่นป้องกันตา ใช้ในกรณีทำหัตถการที่อาจมีเลือดหรือสารน้ำจากร่างกายหรือสิ่งปนเปื้อนที่เป็นน้ำหรือละอองฟุ้งกระเด็นเข้าตา เช่น การผ่าตัด การดูดเสมหะ การกรอฟัน ซึ่งแว่นควรมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากแว่นธรรมดา แบ่งออกเป็นชนิดต่างๆ ดังนี้

1. แว่นตาธรรมดา ไม่มีแผงป้องกันสารน้ำและละอองที่จะกระเด็นเข้าตา
2. หน้ากาก (face shield) อาจเป็นแผงติดกับกรอบ ใช้สวมศีรษะ ดังที่ใช้ในงานทันตกรรม บางแห่งข้อดี คือ น้ำหนักเบา สวมใส่สะดวก แต่ป้องกันด้านล่างไม่ค่อยดี ในการใช้แว่นป้องกันตาหรือหน้ากากต้องได้รับการทำลายเชื้อทุกครั้งหลังการใช้งาน

หมวก

หมวกคลุมผมใช้ในการป้องกันการแพร่เชื้อจากผู้ให้บริการสู่ผู้รับบริการและช่วยป้องกันการติดเชื้อจากเลือดและสารน้ำจากร่างกายผู้รับบริการได้บ้าง การปฏิบัติใช้หลักเดียวกับผ้าปิดปาก-จมูก

รองเท้าบูท

รองเท้าบูท ใช้ใส่ป้องกันไม่ให้เลือดหรือสารน้ำจากร่างกายผู้รับบริการที่ไหลลงเบื้องล่าง สัมผัสกับเท้าของผู้ให้บริการและช่วยป้องกันของมีคม ที่อาจตกลงสู่พื้นทิ่มตำเท้า หรือสวมใส่ขณะปฏิบัติกิจกรรมการซักล้าง การขนย้ายขยะ

ในการใช้อุปกรณ์ป้องกันผู้ให้บริการควรคำนึงถึงการป้องกันการติดเชื้อที่อาจเกิดขึ้นกับผู้รับบริการและพิจารณาให้เหมาะสมกับกิจกรรมการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

ตาราง การใช้อุปกรณ์ป้องกันในกิจกรรมการรักษาพยาบาลทั่วไป

กิจกรรม	อุปกรณ์ป้องกัน							
	ถุงมือ			เสื้อคลุม	ผ้าปิดปาก จมูก	ผ้าเช็ด กันเปื้อน	แว่นตา	รองเท้า บูท
	Sterile	สะอาด	ยางหนา					
การทำหัตถการเล็ก								
1. ทันตกรรม	-	+	-	+	+	+/-	+	-
2. การใส่ท่อช่วยหายใจ	+	-	-	+/-	+	+	+	-
3. การผ่าตัดเล็ก / remove foreign Body								
4. ทำแผล ตกแต่งแผล เย็บแผล	+	-	-	-	+	+	+/-	-
4.1 แผล active bleeging	+	-	-	-	+	+	+	+/-
4.2 แผลไม่ active bleeding	+	-	-	-	+	-	+/-	-
5. การตรวจภายในระหว่างเจ็บ ครรภ์	+	+	-	-	+	+	-	-
7. การขูดมดลูก	+	-	-	+	+	+	+	+/-
8. การทำ PR	-	+	-	-	-	-	-	-
9. การทำ PV	-	+	-	-	-	-	-	-
10. การทำ CPR	-	+/-	-	-	+/-	-	-	-
11. การล้างท้อง	-	+	-	-	+	+	+/-	+/-

ตาราง การใช้อุปกรณ์ป้องกันในกิจกรรมการรักษาพยาบาลทั่วไป

กิจกรรม	อุปกรณ์ป้องกัน							
	ถุงมือ			เสื้อคลุม	ผ้าปิดปาก	ผ้าฝ้าย กันเปื้อน	แว่นตา	รอง เท้าบูท
	Sterile	สะอาด	ยางหนา					
การทำกรพยาบาล								
1. การดูดเสมหะ	+	-	-	-	+	+/-	+	-
2. scrub แผลอุบัติเหตุทั่วไป	+	-	-	-	+	+	+/-	-
3. scrub burn	+	-	-	+	+	+	+/-	-
4. ทำแผล	+/-	+/-	-	-	+	-	-	-
5. การฉีดยาทางสายน้ำเกลือ	-	-	-	-	-	-	-	-
6. การฉีดยา	-	+/-	-	-	-	-	-	-
7. การให้เลือด/สารน้ำตามปกติ	-	+	-	-	-	-	-	-
8. การเจาะเลือด	-	+	-	-	-	-	-	-
9. skin preparation	-	+	-	-	-	-	-	-
10.การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่ร่างกาย เปื้อนเลือด/สิ่งสกปรก	-	+	-	-	-	+	-	-
11.การช่วยเหลือผู้ป่วยที่ร่างกาย ปนเปื้อนเลือดและสิ่งสกปรก	+*	+	-	-	-	+	-	-
12. การแต่งศพ	-	+	-	+	+	+/-	-	-
การทำความสะดวก								
1. การทำความสะอาดบริเวณ เตียง	-	-	-	-	-	-	-	-
2. การทำความสะอาดเครื่องมือที่ ใช้ทำหัตถการ	-	+	-	-	+	+	-	-
3.การเก็บและเคลื่อนย้ายมูลฝอย ติดเชื้อ	-	-	-	-	+	+	-	+

หมายเหตุ + หมายถึง ให้ใช้

- หมายถึง ไม่ต้องใช้

+/- หมายถึง ให้พิจารณาเป็นกรณี

* กรณีที่ต้องใช้ sterile technique ให้ใช้ถุงมือ sterile